

Norsk Ornitologisk Forening (NOF)

Sandgata 30 B
N-7012 Trondheim

e-post: nof@birdlife.no internett: www.birdlife.no

Telefon: (+ 47) 73 84 16 40

Bankgiro: 4358.50.12840

Org. nr.: 970 089 748 NVA

Norges vassdrags- og energidirektorat
nve@nve.no

Deres ref. 201600703	Deres kontaktperson Mathilde Berg	Vår ref. 2017-76/420.2	Vår kontaktperson Martin Eggen	Dato 27.12.2017
-------------------------	--------------------------------------	---------------------------	-----------------------------------	--------------------

Melding om Davvi vindkraftverk med nettilknytning – høringsuttalelse fra Norsk Ornitologisk Forening

Grenselandet AS har sendt ut et forslag til konsekvensutredningsprogram for Davvi vindkraftverk og nettilknytning i Finnmark. Dersom vindkraftverket blir realisert vil det legge beslag på et areal på 78 km² mellom Lebesby og Tana i øst og Porsanger i vest. Opptil 267 vindturbiner med veiforbindelser er forespeilet i planområdet. Produksjonen fra vindkraftverket planlegges tilknyttet strømmettet gjennom bygging av en ny kraftlinjetrasé til Adamselv, og videre til sentralnettet i Finland.

Sammendrag

Norsk Ornitologisk Forening (NOF) fraråder realiseringen av Davvi vindkraftverk med nettilknytning bl.a. pga. følgende punkter:

- Byggingen vil være et av de største naturinngrepene noensinne i Norge, og ramme inngrepsfri naturområder (INON-områder) særlig hardt.
- Utbyggingen er i konflikt med viktige vår- og vinterbeiteområder for rein.
- Etableringen frarådes på bakgrunn av mulig påvirkning på truede arter. Vi ber om at en konsekvensutredning avklarer konfliktpotensialet opp mot arter som snøugle (sterkt truet (EN) på norsk rødliste) og dvergås (kritisk truet (CR) på norsk rødliste).
- På grunn av stor kunnskapsmangel om naturverdiene i området, må Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) stille strenge krav til naturfaglige utredninger som involverer et betydelig feltarbeid i området. Feltarbeidet må utføres av personer med god ornitologisk kunnskap, og gi en grundig og god oversikt over hekkende arter, samt forekomster av trekkende arter i området, med hovedfokus på rovfugler.
- Konsekvensutredningen må gi en god vurdering og oversikt over samlet belastning av en evt. utbygging.

Nasjonal ramme for vindkraft og Davvi vindkraftverk

NOF mener norsk kraftutbygging må sikre biologisk mangfold, fungerende økosystemer og viktige økologiske funksjoner. Vindkraftverk er spesielt problematiske for fuglelivet. Det stiller store krav til at myndighetene må følge anbefalinger om plassering av slike kraftverk ut fra oppdatert tilgjengelig kunnskap.

NOF har lenge ment at en eventuell videre norsk vindkraftutbygging må foregå etter en nasjonal plan. Klima- og miljødepartementet (KLD) har gitt NVE oppdraget med å lage en nasjonal ramme for vindkraftutbyggingen i Norge. En nasjonal ramme basert på faglige råd

vil kunne være hensiktsmessig for å sikre naturverdier, samtidig som man identifiserer aktuelle områder for vindkraftutbygging med bakgrunn i vindressurser og nettilkobling. Bakgrunnen for oppdraget er Stortingets behandling av energimeldingen (Innst. 401 S (2015-2016) av Meld. St. 25 (2015-2016)). Oppdraget begrunnes med at en slik nasjonal ramme vil dempe konfliktnivået ved utbygging av vindkraft. Det vises også til at det er nødvendig med gode avveininger for å sikre viktige miljø- og samfunnshensyn. For NOF er det viktig at arbeidet til NVE synliggjør tilgjengelig kunnskap om problematikken mellom fugl og vindkraft, og samtidig identifiserer kunnskapshull i sine faglige råd om hvilke områder som er egnede og uegnede for vindkraftutbygging.

Prosjekter som meldes inn og konsesjonsbehandles før den nasjonale rammen for vindkraft er ferdigstilt vil kunne befinne seg i områder der man senere vil fraråde utbygging. NOF anbefaler at NVE ikke behandler søknaden om Davvi vindkraftverk før den nasjonale rammen for vindkraft er ferdigstilt.

Overordnede vurderinger rundt planene om Davvi vindkraftverk

Som utbygger påpeker, er Finnmark et attraktivt fylke for vindkraftutbygging. Dette beror først og fremst på at det her er gode vindressurser og store arealer enkelte aktører liker å fremstille som «ubenyttede». Men områdene det søkes om utbygging i, benyttes ofte allerede som beiteområder for rein, eller er viktige naturarealer for fugler og annet dyreliv. Planområdet for Davvi er intet unntak, og en utbygging vil kunne få konsekvenser for reinens vinter- og vårbeiteområder. Beiteressurser og trekk- og flyttveier kan blir berørt dersom utbyggingen medfører at reinen skyr planområdet og evt. nærliggende arealer. Den samlede belastningen for både reinbeite og naturverdier er særlig viktig, og også andre tekniske inngrep og forstyrrelser må medregnes. Konsekvensutredningen må på en god måte fremstille all tilgjengelig kunnskap om emnet. Siden 2001 er det planlagt hele 25 vindkraftanlegg i Finnmark. Fem konsesjoner er gitt, fire er stilt i bero og åtte er avslått eller trukket. Åtte saker er under behandling nå.¹

Naturinngrepene vil bli meget store ved etableringen av Davvi vindkraftverk. Veinettets omfang vil avhenge av antall turbiner satt opp, men vil fort kunne overstige 100 km. Størsteparten av planområdet for vindkraftverket vil ligge i INON-områder med den høyeste verdisettingen, siden området i dag ligger mer enn 5 km fra nærmeste tekniske inngrep.² Utbyggingen må sees i sammenheng med det omsøkte Borealis vindkraftverk i nærheten. Sammen vil disse utbyggingene utgjøre en industrialisering av en stadig minkende inngrepsfri natur. Nesten 2 500 km² inngrepsfri natur gikk tapt i norsk natur i perioden 1998–2012.³ Slike villmarkspregede områder har stor egenverdi. Fjellstrøkene fra Rastigaisa og nordover mot Laksefjorden er så vidt vi kan se det nest største inngrepsfrie området i Finnmark, etter Øvre Anárjohka nasjonalpark og noen tilgrensende områder.

Kunnskapsgrunnlaget

Grunnlaget for de fleste konsekvensutredninger er normalt gjennomgang av eksisterende data om naturverdiene i området, samtaler med lokale myndigheter og ressurspersoner, samt egne supplerende kartlegginger. Vi understreker at området er svært dårlig kartlagt, og at NVE derfor må stille strenge vilkår om supplerende undersøkelser i tillegg til gjennomgang av eksisterende

¹ <https://www.nve.no/konsesjonssaker/>

² Melding for Davvi vindkraftverk, Lebesby og Tana kommuner. Grenselandet AS

³ <http://www.miljodirektoratet.no/no/Nyheter/Nyheter/2014/Mars-2014/Fortsatt-press-pa-inngrepsfri-natur/>

kunnskap. Kunnskapsinnhentingene må gjøres av kyndig personell i hekketiden. Trekkforekomster, med fokus på rovfugl, må også undersøkes. Rovfugler og andre arter som bruker termikk (oppadgående luftstrømmer) under trekket følger gjerne åskammer og fjellstrukturer, og disse fungerer da som ledelinjer i landskapet. Slike arter (rovfugler, måker osv.) er overrepresentert i kollisjoner med vindkraftverk (se Rydell m.fl. 2011).

Det er et generelt problem at kunnskapen om hvordan vindkraftanlegg påvirker fugler og annet biologisk mangfold er mangelfull, og ikke minst er mange av undersøkelsene som gjennomføres i Norge for dårlige. Sammenlignet med det som kreves av forundersøkelser i andre land, gjøres det svært lite grunnlagsundersøkelser i Norge. Det er fortsatt et problem at NVE ikke anerkjenner behovet for skikkelige kartlegginger og forundersøkelser som grunnlag for de konsekvensutredninger som utarbeides. Det er ikke tilstrekkelig at konsekvensutredningene baseres på eksisterende kunnskap dersom denne er mangelfull eller lite relevant.

For å kunne avgjøre om en lokalisering er forsvarlig i et ornitologisk perspektiv, og at den skjer med hjemmel i naturmangfoldloven, forutsetter det kunnskap om hvilke arter som finnes i et område, når de ulike artene er mest sårbare, og om variasjoner i artenes tålegrenser gjennom året. I videre planprosess er det viktig med mest mulig detaljert kunnskap for å begrense skadevirkningen, bl.a. for å kunne planlegge aktiviteten gjennom året og skjerme spesielt viktige naturarealer. Konsekvensene for fuglelivet er knyttet både til hekkeområder, områder for næringssøk og trekkruiter.

Det fremgår ikke av forslag til planprogrammet for Davvi vindkraftverk at slik detaljkunnskap foreligger, og NOF mener kjent kunnskap må suppleres med grundige feltundersøkelser. Konsekvensutredningen må på en oversiktlig måte vise påvirkning på fuglelivet og muligheter for avbøtende tiltak, delt opp i anleggsfase og driftsfase. Det vil være naturlig å skissere dette etter de ulike måtene fuglearter påvirkes av vindkraftutbygging, der arealtap (fysiske og indirekte) og risikoen for kollisjoner er blant de viktigste.

Samlet belastning

Konsekvensutredningen for Davvi vindkraftverk må legge til rette for en god vurdering av naturmangfoldlovens (nml) § 10 om samlet belastning. Vi kan ikke se at forslaget til planprogrammet for kraftverket drøfter dette nærmere. Prinsippene i nml er sektorovergripende, og gjelder all myndighetsutøvelse som berører naturmangfoldet. Kravene til vurdering etter nml § 10 omfatter dermed alle beslutninger som berører naturmangfold: både store og små utbyggingssaker, overordnede planer og enkelttiltak. Nml § 10 stiller krav til at påvirkningen på naturmangfoldet av en plan eller et tiltak skal sees i sammenheng med andre effekter på det samme naturmangfoldet, og på denne måten bidra til å sikre opprettholdelse av viktige økosystemfunksjoner. Dette gjelder både belastning fra flere tiltak over tid (bit-for-bit-påvirkning) og samtidig belastning fra flere tiltak.

Konsekvenser for fuglelivet

Forventet fugleliv i området

I Grenseland AS sin melding fremheves den skrinne vegetasjonen, og selskapet mener derfor at det er lite trolig at truede naturtyper eller arter vil bli berørt av en eventuell utbygging. Selskapet mener at detaljplanlegging av vindturbinenes og infrastrukturens beliggenhet vil være med på å begrense negative konsekvenser fra utbyggingen. Dette er underlige påstander, siden området er svært dårlig undersøkt. Fuglene som lever i slike områder er arter som klarer seg med begrenset plantevekst og lite animalsk føde utenfor myggesesongen. Disse fuglene taper i

konkurransen med andre i mer næringsrike områder. I tillegg skaper klimaendringer press på disse artenes leveområder.

Fjellrype

En fugleart som forventes å finnes i det planområdet er fjellrypa. Fjellrype er klassifisert som nær truet (NT) på den norske rødlista. Fjellrype er også i kategorien NT i den europeiske rødlista. Den er også regnet som en norsk ansvarsart. Artsdatabankens vurdering av fjellrypas bestandsutvikling er som følger: «...data vi har tilgjengelige antyder at hekkebestanden for fjellrype er redusert med størrelsesorden 50 % i siste 10-års periode. Bestandsnedgangen som nå er registrert for fjellrype gjelder imidlertid hele Fennoskandia og inngår som del av en mer omfattende bestandsreduksjon som nå ser ut til å pågå for flere fuglearter knyttet til fjell- og fjellnære områder i Norden. Denne bestandsnedgangen har dessuten nå foregått over en relativt lang tidsperiode (15 år). Med dette som bakgrunn kan vi ikke utelukke at også nedgangen som nå er registrert for liryper er del av en mer langsiktig nedgang og ikke utelukkende del av en naturlig dynamikk» (Henriksen og Hilmo 2015).

Rypene er viktig mat for mange predatorer i fjellet, og innehar dermed en viktig økologisk funksjon for blant annet kongeørn, jaktfalk (NT på norsk rødliste) og snøugle (EN på norsk rødliste). Snøugler som overvintrer i fjellet lever for det meste av ryper, og er helt avhengige av normalt gode rypebestander for å overleve.

Konflikter med rype og vindkraft er kjent fra Smøla, der et overraskende høyt antall ryper har blitt funnet omkommet i vindparken. (se blant annet Follestad m.fl. 2007). Konsekvensutredningen må derfor drøfte denne problematikken inngående.

Snøugle

Snøugla er knyttet til åpne treløse områder i fjellet og på tundraen. Snøugla lever en nomadisk tilværelse, og den norske bestanden er en del av en felles hekkebestand som hekker i Nord-Norge, Sverige, Finland og nordvestlige Russland.

Gode forekomster av smånagere i 2015 i Nord-Fennoskandia førte til at mange snøuglepar gikk til hekking. Finnmark er det desidert viktigste fylket for snøugle i Norge. De gode smånagerforekomstene i 2015 føyer seg pent inn i rekken av smånagerår i nord, etter gode år både i 2007 og 2011. Det norske snøugleprosjektet kartla forekomsten av snøugler i store deler av de tre nordligste fylkene i 2015, og totalt ble det påvist 23 hekkende par i Norge dette året (Øien m.fl. 2016) Artens fortsatte tilstedeværelse i Norge avhenger imidlertid av gode forvaltningsgrep. Snøugla er kategorisert som sterkt truet (EN) på den norske rødlista for truede arter, og arten har gått dramatisk tilbake som hekkefugl i Norge i løpet av 1900-tallet. (Henriksen og Hilmo 2015). Årsakene til tilbakegangen skyldes trolig flere faktorer. Spesielt klimaendringene er forventet å få stor innvirkning på fauna og flora i arktiske og subarktiske områder i årene framover.

Snøuglas globale rødlistestatus ble justert fra livskraftig (LC) til sårbar (VU) i desember 2017, og er dermed også globalt rødlistet.⁴ Den arktiske bestanden av snøugle i Nord-Amerika er mye mindre enn tidligere antatt, og er i tilbakegang. Tilbakegangen i Nord-Amerika er på hele 64 % siden 1970. I det nordlige Eurasia er det verre stilt med kunnskapen om bestandstrender, men en tilbakegang antas likevel i Europa også i nyere tid. Utover truslene som klimaendringene medfører, er kollisjoner med kjøretøy og menneskeskapt infrastruktur en trussel mot arten. I Norge antar det norske snøugleprosjektet at et høyt jaktuttak av ryper

⁴ <http://www.iucnredlist.org/details/22689055/0>

medfører redusert vinteroverlevelse hos snøugla. Høy beskatning av rypebestandene kan også påvirke snøuglas muligheter til å gjennomføre vellykket hekking (Shimmings og Øien 2015).

I Norsk Institutt for naturforskning (NINA) rapport 84 skrives det om snøugle: «Forstyrrelse, ulovlig beskatning av egg, unger og voksne fugler vil kunne påvirke bestanden negativt lokalt for en periode. Det er imidlertid usannsynlig at omfanget av dette har vært så stort i løpet av de siste hundre årene at dette alene har påvirket bestanden. Det er mer sannsynligvis at snøugla er blitt mer sjelden i Norge som en kombinasjon av en generell bestandsnedgang i Palearktis i løpet av 1900-tallet, og endringer i lemedynamikken i Fennoskandia. Invasjonen i 2000 viser imidlertid at snøugla ennå kan opptre i relativt høye antall i Fennoskandia, selv om det kan gå flere tiår mellom hver hendelse. Dersom slike invasjoner sammenfaller med store smånagerår i fjellet, vil også mange par kunne hekke her igjen» (Jacobsen 2005).

Konsekvensutredningsprogram må hente inn faglig ekspertise som kan si noe om tidligere registreringer av snøugle i området, om området er velegnet som snøugle-biotop og om mulige påvirkninger som følge av vindkraftverk.

Dverggås

Dagens fennoskandiske bestand av dverggås er kritisk truet (CR) av utryddelse, og alle kjente hekkeplasser for denne bestanden ligger i Finnmark. Hekkebestanden har i de seneste årene bestått av mellom 25 og 35 hekkende par. I Norge er et av de viktigste bevaringstiltakene uttak av rødrev i dverggåsas hekkeområder i forkant av hekkesesongen. I tillegg utføres det bevaringstiltak i overvintringsområdet. Under vårtrekket 2017 var bestanden på omtrent 140 individer. Siden bestanden er så liten, kan alle negative tilleggsfaktorer få omfattende følger for målet om en levedyktig bestand av arten.

Arten er kategorisert som sårbar (VU) på den globale rødlista utarbeidet av Verdens naturvernunion (IUCN).⁵ NOF driver overvåking og forskning på dverggåsa i Norge og langs trekkrutene i samarbeid med Miljødirektoratet. I og med at dverggåsa er en trekkfugl med lange trekkveier gjennom mange land, samarbeider Norge med disse landene for å gjennomføre bevaringstiltak. Norge huser et kjerneområde for den fennoskandiske bestanden av dverggås, og den norske bestanden er derfor ikke bare et nasjonalt anliggende. Vi har et internasjonalt ansvar for å bevare dverggås-bestanden, slik det er beskrevet i den internasjonale handlingsplanen for arten (AEWA 2008).

Som følge av bestandsøkningen har det vært knyttet spenning til om dverggåsa ville spre seg fra nåværende hekkeområder, og gjenerobre tidligere hekkeplasser. Sommeren 2016 ble det gjort et hekkefunn i overkant av tre mil unna de tiltenkte områdene for Borealis og Davvi vindkraftverk. Det er selvsagt veldig gledelig at myndighetenes omfattende innsats gjennom mange år gir resultater. Denne innsatsen risikerer å bli kompromittert gjennom vindkraftplanene.

Gjess er en gruppe fugler som er særlig sårbare for tekniske inngrep og installasjoner. Fluktadferd og størrelse er trolig årsaken til at gjess er en gjenganger som offer for kollisjoner med kraftledninger. Nedsatt manøvreringsevne sammenlignet med flere andre fuglegrupper er medvirkende til at gjess er sårbare for slike installasjoner, og synes å unngår områder med slike hindringer. I mytetiden er gjess spesielt vare og sårbare. Både Rydell m.fl. (2011) og Follestad (2015) diskuterer disse problemstillingene. Dverggåsa er også vår for forstyrrelser på hekkeplassen.

---

⁵ <http://www.iucnredlist.org/details/22679886/0>

NOF har informert styret og koordinator for samarbeidsgruppen i AEW (African-Eurasian Migratory Waterbird Agreement) om planene rundt Borealis vindkraftverk og Davvi vindkraftverk. Den internasjonale arbeidsgruppen legger til rette for det internasjonale bevaringsarbeidet for arten, og består av regjeringsrepresentanter og eksperter fra alle de 22 hovedområdene - inkludert Norge. Som partner i AEW må Norge bruke forsiktighetsprinsippet, og iverksetter tiltak for å gjenopprette trekkende våtmarksfugler til kategorien levedyktig, slik det er formulert i avtalens artikkel II.

Konsekvensutredningen må ha tilstrekkelig fokus på dverggås, inkl. mulighetene for ytterligere reetableringer i fjellområder i nærheten, og dermed mulige konflikter med etableringen av Davvi vindkraftverk.

Vadefugler, spurvefugler og annet naturmangfold

En rekke andre fjellfugler er knyttet til høyfjellsbiotoper, deriblant vadere som boltit, og spurvefugler som fjellerke og snøspurv. Vadere er en fuglegruppe som rammes særlig hardt av vindkraftutbygging gjennom lavere bestandstettheter etter utbyggingen/tap av leveområder (se Rydell m.fl. 2011). Veier inn i området øker den generelle graden av forstyrrelser og tilgjengelighet.

Planområdet for Davvi vindkraftverk fungerer sannsynligvis også som jaktområde for kongeørn og jaktfalk. Av andre arter av stor forvaltningsmessig interesse må konsekvensutredningsprogrammet klargjøre fjellrevens evt. bruk av området, samt mulige konsekvenser på lemen, som er en nøkkelart i fjellets økosystem.

Andre konsekvenser av vindkraftverket

Som følge av en evt. realisering av Davvi vindkraft må det bygges ny vei til sjøen på Kunes. Der er det også planlagt en dypvannskai, noe som antageligvis vil føre til mudring tett ved utløpet av den kjente lakseelva Storelva, et viktig område for både fugl og fisk. Bygging av veier vil også kreve masse. Videre vil nettilknytningen gi omfattende naturinngrep, bl.a. i form av nye linjetraséer. Dette er påvirkningsfaktorer videre planarbeid må belyse, slik at konsekvensutredningen gir en god oversikt over de samlede belastningene.

Vi anbefaler at videre framdrift i denne saken vurderes i lys av Bernkonvensjonen (Conservation of European Wildlife and Natural Habitats) anbefalinger, som ble gitt etter en befaring ved Smøla vindkraftverk i 2009, *On-the-spot appraisal, Wind farms at the Smøla Archipelago, Norway, 15-17 June 2009*.⁶ Anbefalingene til norske myndigheter er fortsatt i høyeste grad relevante. For Davvi vindkraftverk er det verdt å merke seg konvensjonens påpekning om at konsesjoner til vindkraftverk bare gis der det er sikret en konsekvensutredning av høy kvalitet, som også sikrer oppfølgende studier om kraftverkene blir realisert. Ifølge Bernkonvensjonen må Norges rutiner rundt konsekvensutredninger og analyser forbedres. Det ble videre påpekt at man må vurdere mulighetene for økologisk restaurering ved endt konsesjonstid. Ved en evt. konsesjon til Davvi vindkraftverk må kostnadene av en slik restaurering inn i det samlede budsjettet. Dette er i tråd med nml: «Kostnadene ved miljøforringelse som vedtaket innebærer, skal bæres av tiltakshaver (§ 11). Det skal legges vekt på miljøforsvarlige driftsmetoder, teknikker og lokalisering (§ 12).»

---

⁶ http://www.birdlife.no/organisasjonen/pdf/200910_smola_vindpark_rapport.pdf

Litteratur:

- Agreement on the Conservation of African-Eurasian Migratory Waterbirds (AEWA) 2008, *International Single Species Action Plan for the Conservation of the Lesser White-fronted Goose (Western Palearctic Population)*. AEWA Technical Series No. 36
- Follestad, A. 2015. Effekter av forstyrrelser på fugl og pattedyr fra akvakulturanlegg i sjø - en litteraturstudie. - NINA Rapport 1199. 44 s
- Follestad, A., Flagstad, Ø., Nygård, T., Reitan, O. & Schulze, J. 2007. Vindkraft og fugl på Smøla 2003–2006. - NINA Rapport 248. 78 s.
- Henriksen S. og Hilmo O. (red.) 2015. *Norsk rødliste for arter 2015*. Artsdatabanken, Norge ISBN: 978-82-92838-40-2
- Jacobsen, K.-O., 2005, *Snøugle (Bubu scandiacus) i Norge. Hekkeforekomster i perioden 1968 -2005*. NINA-rapport 84.
- Shimmings, P. & Øien, I. J. 2015. *Bestandsestimater for norske hekkefugler*. NOF-rapport 2015-2. 268 s
- Rydell, J., Engstrøm, H., Hedenstrøm, A., Larsen, J. K., Petterson, J. & Green, M. 2011. *Vindkraftens påverkan på fåglar och fladdermöss – Syntesrapport*. 154.
- Øien, I.J., Jacobsen, K.O., Aarvak, T., Solheim, R. & Kleven, O. 2016. *Snøuglas økologi og forekomst i Norge i 2015*. NOF-Rapport 4-2016. 30 s.

For Norsk Ornitologisk Forening

Kjetil Aa. Solbakken

Kjetil Aa. Solbakken, generalsekretær

KOPI:

Miljødirektoratet

Fylkesmannen i Finnmark

Naturvernforbundet i Finnmark

FNF (Forum for natur og friluftsliv) Finnmark

AEWA International Working Group for the Lesser White-fronted Goose ved Nina Mikander